

SUMARI

Pròleg	13
Introducció	17
Què s'amaga darrere una pinya	17
1. Ràdio Ponent	21
Una proposta irrefutable.....	23
La meva missió a la Costa d'Ivori	25
2. El viatge	29
Un vol sacsejat	31
La meva estança a la Costa d'Ivori	34
3. En plena feina	37
Visita del port	40
Bonoua, cultiu de pinya per excel·lència	45
La recollida	51
Yamoussoukro, capital política	53
L'odissea bancària	59
Segon dia a les plantacions	62

Al port de nit	65
Fetixisme a les plantacions	69
Al port de dia	71
Nens perduts	73
Dia de noces.....	77
La catedral d'Abidjan	79
La noia del restaurant	83
Les plantacions de Madame Vallier.....	86
Fira d'Espanya a Abidjan.....	89
Sangaré.....	92
Dia de platja a Grand Bassam.....	93
Els <i>quartiers</i> d'Abidjan	95
El meu aniversari.....	97
Darrer embarcament	99
La nina de la Madina	102
Dia de compres artesanes	104
Viatge a Sassandra.....	106
4. El vol de tornada.....	111
Nadal a casa.....	115
Trenta anys després. Nostàlgia d'aquells temps	117

PRÒLEG

Aquest llibre d'en Rafel Panadés és la narració de la trajectòria d'una gosadia personal viscuda des de la il·lusió i la innocència. Un relat que sedueix des de la primera pàgina.

Rafel Panadés havia viatjat poc, sempre havia treballat a redós del Poal, i tot canvia en la seva vida quan d'un dia a un altre accepta la responsabilitat d'una feina fins aleshores inèdita per a ell, ser el màxim responsable de comprar i importar tones de pinya a la Costa d'Ivori.

No hi ha massa reflexió, però sí tota la il·lusió del món. Viatjarà, descobrirà l'Àfrica i es coneixerà a si mateix. És el salt d'un jove a menjar-se el món.

Deixarà de fer balanços per Ràdio Ponent, aquesta emissora de ràdio que en el període dit de Transició Democràtica va veure la llum a Miralcamp, es voldrà consolidar a Mollerussa i darrere de l'aventura, que no acabarà prenent peu, hi ha la presència cada cop més palesa de tot un territori que empeny amb força econòmica, social i cultural, el Pla d'Urgell i la seva gent.

El Rafel no sabia francès, l'ha d'aprendre a marxes forçades i hom sap que un idioma necessita temps, pair-lo i interioritzar-lo. Res, el Rafel no té por, prudència sí i una certa inseguretad, però sempre la il·lusió el fa anar endavant.

La Costa d'Ivori, aquesta excolònia francesa que té una superfície superior a la Gran Bretanya, és el destí on aterra. Es veu estrany a si mateix en un món de població negra, en un marc cultural, mental i físic totalment diferent. Al cor de l'Àfrica negra un "petit blanc". Un nom ajustat d'allò més per a una persona prima, escardalena, d'aparença fràgil. De fons, una fortalesa interior a prova de qualsevol dificultat o circumstància desconeguda.

El "petit blanc" crea, a desgrat seu, l'aparença d'una falsa idea, aviat el món africà que es relaciona amb ell s'adona que darrere aquella pretesa presència física lleugera batega una personalitat forta, decidida a tot. Un home que ho mostrarà movent-se per aquest laberint de pagesos africans productors de pinya, unes mates que donen un fruit molt apreciat pels europeus, pels catalans, pels clients a qui finalment aniran dedicades les compres que realitza.

Tot és nou per a ell i així ens ho descriu amb honesta transparència. Ens explica que no coneixia res de la pinya, de la complexitat del món ivorià, de la injustícia de la pobresa que pesa sobre milers i milers de persones —la majoria autòctones— d'un país del tercer món a la mercè de les vendes que fa al primer món.

El fet de veure la injustícia en el món dels nens, la pobresa de tanta gent, la precarietat de la vida dels ivorians, grans i petits, del món urbà o rural, dels qui treballen amb europeus o occidentals i dels qui no, el du a reflexionar sobre la injustícia instal·lada de manera estructural al món negre africà. Ens colpeja l'ànima i la consciència el fet que hi hagi tanta desigualtat i tanta ignorància respecte de tot el que està més enllà dels nostres interessos immediats.

Són anècdotes que es converteixen en fars que il·luminen un país que en Rafel estima i du al cor. Ens explica com els nens van darrere els cocos dels cocoters per subsistir, de vegades per morir accidentats en caure dels arbres; com les dones carreguen al cap i les espatlles coses pesades i anys de penúries en un equilibri secular; ens assabenta que són vius els mags de les tribus, les creences forassenyades que permeten construir una rèplica del Vaticà en mig de la selva en un país de pocs catòlics.

Una narració sense petulància, és la vida d'ell durant cinc anys al cor de l'Àfrica negra. El perill més gran que viurà en Rafel no són els cocodrils, les serps verinoses, els gegantescos ratpenats o altres animals perillosos, el repte professional és que el comerç funcioni, que li atorguin caixes de cartró, que els vaixells puguin noliejat i la pinya arribi a la nostra taula.

Una experiència de vida que ajuda a entendre la fortalesa d'en Rafel Panadés i la necessitat de moure'ns en aquest món global, però que ens falta

molt per considerar que si el món és glocal, això és, global i local, també ho és la gent. Gent que fuig de l'Àfrica de manera il·legal, lluny de la pobresa i de la misèria de no tenir futur, i que de vegades hi és retornada, voluntàriament o no, de manera il·legal, sigui com a polissons o bé en avió, expulsats pels europeus. Tot és un tràgic sarcasme.

Tots som fills del mateix món. Aquest llibre del “petit blanc” és una eina per comprendre'l en tota la seva magnitud.

JOSEP MARIA SOLÉ I SABATÉ

INTRODUCCIÓ

QUÈ S'AMAGA DARRERE UNA PINYA

“Els viatges formen la joventut”, diu un cèlebre refrany francès.

En el cas d'en Rafel Panadés, no hi ha dubte que ha estat així. Partir a l'aventura —tot i el suport d'una empresa que confiava del tot i per tot en ell— cap a un país llunyà de parla francòfona i sense haver agafat mai un avió, és fer prova d'un esperit si no aventurer, sí que agosarat.

L'aventura de gestionar, a la Costa d'Ivori, els enviaments regulars d'enormes carregaments de fruita per transport marítim —en aquest cas, la pinya africana—, havent après a correuita la llengua francesa i no disposant d'una infraestructura sòlida en matèria estratègica és, com a mínim, tenir un *savoir-faire* i una destresa que ni tan sols ell s'imaginava. Coronant aquestes estades a la Costa d'Ivori, va fer viatges regulars a París per reunions a la CEE com a director d'exportació d'empreses d'àmbit nacional. Aquest és el guany de l'aventura.

Allà, en terra africana, l'autor d'aquest relat que no sé si catalogar de reportatge, de diari personal o de totes dues coses alhora, ha anat relatant amb una admirable memòria el dia a dia d'aquestes estades d'uns llargs cinc anys i havent-ne transcorreguts més de trenta, i ens colpeix l'entusiasme amb què va dur a terme aquesta tasca, donant fe i cartes de noblesa al refrany francès sobre formació i joventut.

L'engrescadora relació que hi va entaular amb tota mena de gent, des dels col·laboradors autòctons més amistosos (va assistir a la boda d'un germà d'en Brou Obed, amic del seu fidel guia, en Koné), el taxista imprudent que el conduïa a les plantacions de pinya sortejant mil entrebancs pel camí, la propietària d'una de les plantacions més notòries del país i, en una altra dimensió, estols de canalla a qui complaïa cada any amb roba i joguines que recollia entre el veïnat del poble del Poal, l'autor demostra amb escreix que qui posa en un objectiu la màxima dedicació i competència, acaba realitzant a bastament allò que d'ell s'esperava.

He tingut la satisfacció d'anar descobrint pàgina rere pàgina i amb tot detall la idiosincràsia del poble ivorià, així com la sensibilitat i empatia de l'autor quan, en més d'una ocasió, la vida el posa a prova davant fets i esdeveniments que no entraven en les seves previsions ni en la imaginació d'un xicot jove d'un poble plaurgellenc. Algunes m'han divertit, m'han fet somriure. D'altres m'han inquietat, però sempre amb una gran curiositat que invita a con-

tinuar sense treva amb la lectura d'aquestes pàgines sens cap dubte originals i captivadores.

“El petit blanc” ha resultat no ser tan petit, sinó un gran gestor de responsabilitats empresarials i de vivències humanes que, per molt exòtiques que ens resultin en ser tan diferents de les nostres, no deixen de conjurar-se per acabar formant, malgrat la distància geogràfica, un relat replet de confraternitat.

Ha estat un vertader plaer ser col·laboradora ortotipogràfica de la realització d'aquest més que interessant llibre d'en Rafel Panadés.

AMÀLIA PRAT ALBAREDA

RÀDIO PONENT

Març de 1989

Em llevo a les vuit del matí, una dutxa ràpida i cap a la ràdio. Ja fa un any que estic a Ràdio Ponent, és la meva primera feina després d'haver tornat del servei militar, havent-ne fet tan sols tres mesos, i escapolint-me'n com he pogut. Tinc molt clar lo de "fes l'amor i no la guerra".

En arribar a la feina tots responen amb alegria el meu bon dia. En Joan Ramon Noró, a qui anomenem J. R., que com sempre passa pel passadís força atrafegat, n'és el tècnic. La Tere ja em reclama les falques publicitàries del dia, l'espera tot seguit l'informatiu i les hi he de preparar, com de costum. A la fulla, hi figuren els horaris i hi vaig adjuntant els números corresponents a la falca publicitària de cada casset. Ràdio Ponent s'escolta molt a Ponent i els anuncis són força nombrosos. Em saluda la Gina, la joveneta de la casa, té tres anys menys que jo i ve a treballar des de Lleida en tren. Arriba la Salomé, veterana d'aquesta emissora, i em saluda, junt amb el director, en J. Tarragona. Amb aquesta noia hi tinc

molt bon *feeling*, i sempre programa cançons que a mi m'agraden. Abans de treballar com a administratiu, em feia un fart de trucar i demanar cançons. Ara, ja els hi puc demanar directament!

A mig matí baixo fins al bar del Canal a fer un cafè i menjar un entrepà i no m'hi encanto. La feina i l'ambient de l'oficina m'agraden molt. Al migdia apareix la Conxita, una de les noies comercials de la ràdio que roda per cinc comarques a la cacera de publicitat. Em comenta que té bones notícies i que ha de parlar amb mi.

—Rafel, m'han parlat d'una empresa que busca el perfil d'una persona com tu, per si t'interessaria treballar a l'oficina d'importació exportació. Volen un administratiu amb ganes de viatjar, algú que vulgui anar a l'Àfrica... a comprar pinya! —Riallada general...

—Caram, Conxita, hi estic prou bé aquí però és cert que una gran oportunitat com aquesta s'ha de tenir en compte!

M'agradaria viatjar, la meva assignatura preferida és la geografia i em conec mig món sencer sense haver sortit de casa. A vint-i-un anys ja és hora d'anar a conèixer món. Tan sols he anat en cotxe a Pisa i a Florència amb el Toni i el Santi durant una Setmana Santa i només ens hi hem estat quatre dies. Tinc la impressió que hi hem anat a entregar un paquet i hem tornat.

—Gràcies, Conxita, els pots respondre que hi passaré per parlar-ne!

UNA PROPOSTA IRREFUTABLE

Sense esperar em presento a l'empresa. Quan em pregunten què he estudiat i què hi faig a la ràdio, els explico que porto els comptes i m'ocupo de la programació de les falques publicitàries d'un dia per l'altre. Ah! i que també rego les plantes de l'oficina, un encàrrec de la Montse, la persona que em va cedir el seu lloc.

M'informen de la nova feina: serà bàsicament de gestió import-export i no pas de comptabilitat, cosa que ja em va bé, no m'agrada massa la comptabilitat, no em quadra mai! Em pregunten si tinc disponibilitat per marxar a la Costa d'Ivori, perquè hi volen iniciar una gestió comercial i necessiten algú que s'hi desplaci. Seria per al novembre de l'any que ve, o sigui al novembre de 1990. Em donen el cap de setmana per a pensar-m'ho. Ho he de comentar amb els pares.

Penso que és una feina que té futur. A la ràdio hi estic molt bé, treballo entre amics i no sembla pas que faci feina, em diverteixo força... Tanmateix, necessito aquesta feina d'import-export, té més futur i m'he de preparar per al dia de demà.

Comunico la meva decisió d'acceptar l'oferta a l'empresa Nufri i seguidament m'acomio dels amics i amigues de la ràdio. No deixaré de venir-vos a veure. Fins aviat!

Només començar a treballar al departament d'import-export, ja m'apunto a classes particulars a una acadèmia de francès. He estudiat anglès i tinc un

nivell acceptable, però la Costa d'Ivori és francòfona i m'he de preparar, vull marxar cap a l'Àfrica amb un mínim de coneixements.

Aquesta feina també m'engresca!

Començo a preparar la documentació pertinent per als camions cisterna que carreguen suc de fruita i també per als contenidors que s'envien als emirats, a Bahrain i als Estats Units.

No paro de pensar en el viatge a la Costa d'Ivori, vaig avançant amb el francès i tan aviat com pugui em vull examinar i passar al segon curs. M'hi vaig preparant mentre em mentalitzo amb el viatge.

Tinc contactes amb en Koné, que viu a Abidjan. És nadiu del Mali i comissionista. És la persona que el meu cap m'ha presentat per realitzar les gestions a Abidjan per tal que les pinyes d'enguany ens arribin, i vèncer les dificultats del país d'origen per comprar i enviar els carregaments de pinya. Ens comuniquem per fax perquè el meu francès no acaba de ser prou correcte. Per telèfon intueixo que és una persona culta, amable i amb molta paciència, i sobretot, molt optimista! Durant un any estarem en contacte i espero conèixer-lo personalment l'any vinent.

Aquest novembre-desembre de 1989 ens envia el carregament de pinya. Més d'un cop, no ens arriben les de la nostra pròpia marca o no ens envien la que necessitem, perquè la tramesa dels diners no ha arribat a temps i els palets no s'han pogut embarcar. Ara veig clar quina serà la meva missió, expedir personalment la pinya des del seu punt d'origen.

Setembre de 1990. Me'n vaig a Lleida a Sanitat a informar-me de les vacunes i la medicació que hauré de prendre. Em donen un qüestionari on he d'indicar si no em mouré de la ciutat o bé si hauré de rodar per l'interior del país. Efectivament, pel fet d'haver de desplaçar-me per l'interior del país, m'hauran de xeringar més vegades. Així, abans de marxar em vacunen de la febre groga (amb carnet, d'altra manera no et deixen entrar al país i et fan girar cua); de l'hepatitis A i B, de la febre tifoide, del tètanus, de la meningitis, i algunes pastilles per la malària que cada any van variant. A la Costa d'Ivori, unes set mil persones moren cada any a conseqüència del paludisme o de la malària.

LA MEVA MISSIÓ A LA COSTA D'IVORI

El meu cap de l'empresa, la Nufri, em fa seure al seu despatx per a explicar-me quina serà la meva funció a la Costa d'Ivori.

La finalitat del viatge i de la meva estada no és altra que la d'abaratir costos. Treballaré amb en Koné. Ell serà qui em durà al camp a contactar amb els pagesos i encarregar-me in situ de la compra de les pinyes. Hauré de negociar preus i estar constantment en contacte amb l'empresa de Mollerussa per saber com està el mercat i si, segons les fluctuacions, he d'embarcar pinyes o m'he d'esperar. Costarà una mica preveure quan he d'embarcar la fruita, ja que els vaixells triguen deu dies a arribar a Europa. El fet d'anar a comprar la pinya directament al camp

em recorda l'anunci d'aquell home que olora el cafè a Colòmbia i el compra allí mateix. Tot i que jo el producte que compraré no serà cafè.

Em diu que m'hauré d'estar més d'un mes a l'Àfrica per a dur a terme l'embarcació de més de mil palets de pinya als vaixells que sortiran d'Abidjan amb destinació a Anvers, Marsella o Alacant, a raó de tres o quatre vaixells setmanals. Pel cap baix, això significa més de mig milió de pinyes. Les pinyes de Mercabarna per a la seva distribució a Catalunya provenen majoritàriament de la Costa d'Ivori.

Em sembla una tasca de molta responsabilitat. Tot i que enviar pinyes des de l'Àfrica per a les famílies catalanes que les menjaran com a postres tradicionals de les festes de Nadal, és del tot engrescador.

Contingut i continent. M'anoto que hauré d'anar a l'única empresa de cartró de la Costa d'Ivori (amb gerència francesa) per a encomanar caixes. Amb en Koné, haurem d'anar a llogar un petit camió amb xofer per a tot un mes, per poder traslladar el fruit des dels camps fins al port. “Un cop tindreu lligat el camió i les caixes —em diu el meu superior—, aniràs als camps per comprar la pinya fresca i miraràs d'embarcar uns quants palets a cada vaixell, depenent de les variacions del mercat. Els palets hauran d'anar marcats amb una distinció que donareu d'alta allà mateix, que figurarà a la documentació que acompanya els palets. D'aquesta manera, ens assegurarem que tenim un bon producte per a vendre. Pot ser

que de vegades no tinguis espai al vaixell, però hauràs d'insistir per tal que l'embarquin. Hauràs d'obrir un compte bancari a Abidjan, on t'enviarem diners per dur a terme la compra.”

Uix... no sé com ho faré tot això, el cap em bull... En un país de l'Àfrica i amb el meu francès. Si tot just fa un any que l'estic aprenent i el parlo com un “indio”, fent amb prou pena malabarismes amb el present, el passat i el futur!

Estic una mica acollonit. La mare m'ajuda a preparar la maleta, escolto però no la sento, ja tinc el cap molt lluny...

Parlo amb familiars i amics i em donen roba per ajudar les famílies que em trobaré per allà. Gent que ha anat a l'Àfrica així ho ha fet i sembla que els que reben aquesta roba se'n senten molt agraïts. Així és que marxaré carregat de roba i de tornada, portaré articles d'allà per a repartir aquí. A la nit no dormo... M'enyoraré? No he pujat mai en un avió i m'espera una hora i quaranta minuts de vol fins a París i després set hores més de vol fins a Abidjan, capital econòmica de la Costa d'Ivori. L'experiència que tinc a casa en fruita, ha estat només amb pomes, peres i préssecs i ves per on ara m'hauré de dedicar a una fruita més exòtica, la pinya.

Familiars i amics del poble i de l'empresa em desitgen un bon viatge i una bona experiència. Sopo amb els amics i comiat en família, comença l'aventura...

© Rafel Panadés i Farré, 2022
© del pròleg: Josep Maria Solé i Sabaté, 2022
© de la introducció: Amàlia Prat Albareda, 2022
© de les fotografies: Rafel Panadés i Farré, 2022

© d'aquesta edició: Pagès Editors, S.L., 2022
Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida
www.pageseditors.cat
editorial@pageseditors.cat
Primera edició: febrer de 2022
ISBN: 978-84-1303-340-2
DL: L 68-2022
Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, S.L.
www.bobala.cat

◀ imprès a **lleida** ▶

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.